

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

وزارت علوم تحقیقات و فناوری
دانشگاه آیت... العظمی بروجردی (ره)

دانشکده علوم انسانی

گروه حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته حقوق خصوصی

عنوان

بررسی مغایرت‌های موضوعی و حکمی ازدواج سفید و ازدواج معاطاتی در

نظام حقوقی اسلام و ایران

استاد راهنما

دکتر حسین هوشمند فیروزآبادی

استاد مشاور

دکتر احمد احسانی فر

دانشجو

سجاد رستمی نسب

مهر 1399

وزارت علوم تحقیقات و فناوری

دانشگاه آیت... العظمی بروجردی (ره)

صور تجلسه دفاع

با تاییدات خداوند متعال جلسہ دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد / خانم / آقای _____ در رشته

_____ گرایش _____ تحت عنوان _____

که در تاریخ _____ در جلسہ شورای تحصیلات تکمیلی به تأیید رسیده است با حضور استاد (

استادان) راهنما، مشاور و هیات داوران در دانشگاه آیت... العظمی بروجردی (ره) در تاریخ / / تشکیل

گردید. در این جلسہ، پایان نامه فوق با موفقیت مورد دفاع قرار گرفت. نامبرده نمره به عدد _____، به

حروف _____ و امتیاز _____ را دریافت نمود.

استاد (استادان) راهنما

1: امضاء

2: امضاء

استاد (استادان) مشاور

1: امضاء

2: امضاء

هیات داوران

1: امضاء

2: امضاء

معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه

تقدیم

پروردگارا:

نه می توانم موهایشان را که در راه عزت من سفید شد، سیاه کنم و نه برای دست‌های پینه بسته شان که ثمره تلاش برای افتخار من است، مرهمی دارم. پس توفیقم ده که هر لحظه شکر گزارشان باشم و ثانیه های عمرم را در عصای دست بودنشان بگذرانم.

شکر و سپاس خدا را که بزرگترین امید و یاور در لحظه لحظه زندگیست.

مقدسترین واژه‌ها در لغت نامه دلم:

مادر مهربانم که زندگی را مدیون مهر و عطوفت آن می دانم.

پدری، که مهربان، مشفق، بردبار و حامی ام است.

برادری که همواره همراه همیشگی و پشتوانه زندگی می باشد.

تعهد نامه

عنوان پایان نامه: بررسی مغایرت‌های موضوعی و حکمی ازدواج سفید و معاطاتی در نظام حقوقی اسلام و ایران

اینجانب سجاد رستمی نسب دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته حقوق خصوصی دانشکده علوم انسانی دانشگاه آیت ا... العظمی بروجردی (ره) تحت راهنمایی جناب آقای دکتر حسین هوشمند فیروزآبادی متعهد می‌شوم:

- نتایج ارائه شده در این پایان نامه حاصل مطالعات علمی و عملی اینجانب بوده، مسئولیت صحت و اصالت مطالب مندرج را به طور کامل بر عهده می‌گیرم.
- در خصوص استفاده از نتایج پژوهش‌های محققان دیگر به مرجع مورد نظر استناد شده است.
- مطالب مندرج در این پایان نامه را اینجانب یا فرد دیگری به منظور اخذ هیچ نوع مدرک یا امتیازی تاکنون به هیچ مرجعی تسلیم نکرده است.
- کلیه حقوق معنوی این اثر به دانشگاه آیت ا... العظمی بروجردی (ره) تعلق دارد. مقالات مستخرج از پایان نامه، ذیل نام دانشگاه آیت ا... العظمی بروجردی (ره) به چاپ خواهد رسید.
- حقوق معنوی تمام افرادی که در به دست آمدن نتایج اصلی پایان نامه تاثیر گذار بوده اند در مقالات مستخرج از رساله رعایت خواهد شد.

تاریخ

نام و امضاء دانشجو

مالکیت نتایج و حق نشر

- ❖ کلیه حقوق معنوی این اثر و محصولات آن (مقالات مستخرج، برنامه های رایانه ای، نرم افزارها و تجهیزات ساخته شده) به دانشگاه آیت ا... العظمی بروجردی (ره) تعلق دارد و بدون اخذ اجازه کتبی از دانشگاه قابل واگذاری به شخص ثالث نیست.
- ❖ استفاده از اطلاعات و نتایج این پایان نامه بدون ذکر مرجع مجاز نیست.

چکیده

نکاح معاطاتی آن است که طرفین صرفاً با قصد انشاء زوجیت (اراده باطنی) به وسیله فعلی یا وسیله دیگر که دلالت بر قصد صیغه عقد نماید صورت می‌گیرد، درحالی که ازدواج سفید، هم زیستی و مقاربت بدون قصد انشاء زوجیت شرعی است. اما در خصوص صحت یا عدم صحت ازدواج سفید باید بیان داشت که فقیهان و حقوقدانان بر بطلان آن اتفاق نظر دارند. اما در نکاح معاطاتی مشهور فقیهان با اینکه برای لفظ طریقت قائل هستند، نکاح معاطاتی را باطل دانسته و حتی برخی فراتر رفته و آن را مساوی با ازدواج سفید دانسته اند هر چند که دلایل محکمه پسندی برای نظر خود ندارد، بدین سان این موضوع مخالفان و موافقانی برانگیخته است که هر یک دلایلی بر پذیرش و عدم پذیرش آن اعلام نموده اند که به آن پرداخته خواهد شد، اما مهمترین موضوعی که در این پژوهش وجود دارد بررسی آثار و شرایطی است که ازدواج سفید و نکاح معاطاتی به وجود خواهد آورد که برای تحلیل دقیق تر آن مقایسه ی موضوعی و حکمی این دو موضوع را ایجاب می‌کند.

کلید واژه: نکاح معاطاتی، ازدواج سفید، زنا، نظر موافقان و مخالفان

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات
2	1-1- مقدمه.....
5	2-1- بیان مسأله.....
6	3-1- اهمیت تحقیق.....
7	4-1- اهداف تحقیق.....
7	1-4-1- هدف کلی.....
7	2-4-1- اهداف جزئی.....
8	5-1- سؤال‌های تحقیق.....
8	1-5-1- سؤال اصلی.....
8	2-5-1- سؤال‌های فرعی.....
8	6-1- فرضیه‌های تحقیق.....
8	1-6-1- فرضیه اصلی.....
8	2-6-1- فرضیه‌های فرعی.....

فصل دوم: بررسی الگوی ازدواج سفید و آثار آن

11	1-2- مفهوم ازدواج سفید.....
14	2-2- تاریخچه ازدواج سفید.....
18	3-2- تبعات ازدواج سفید.....
22	4-2- علل پیدایش پدیده ازدواج سفید.....
22	1-4-2- افزایش عاملیت در ایجاد روابط.....
22	2-4-2- احساس استقلال.....
23	3-4-2- احساس برابری.....

- 23 4-4-2 ترس و فرار از تعهد.....
- 24 5-4-2 ترس از ازدواج.....
- 24 6-4-2 سرخوردگی از ازدواج.....
- 25 7-4-2 شرایط نامناسب اقتصادی.....
- 25 8-4-2 عدم پایبندی به دین اسلام و اعتقادات مذهبی.....
- 26 5-2 مقایسه الگوی ازدواج رسمی با ازدواج سفید و بررسی مخاطرات آن.....
- 27 1-5-2 خشونت خانگی.....
- 27 2-5-2 افراط در رابطه جنسی.....
- 28 3-5-2 بی رغبتی زنان برای کارهای خانه.....
- 29 4-5-2 آسیب وارد شدن به اقتصاد خانواده.....
- 29 5-5-2 آسیب وارد شدن بر سلامت احساسی زن و مرد.....
- 30 6-5-2 بالارفتن امکان طلاق و جدایی.....

فصل سوم: بررسی مشروعیت نکاح معاطاتی از منظر فقهی و حقوقی

- 32 1-3 مفهوم شناسی.....
- 32 1-1-3 مفهوم نکاح.....
- 35 2-1-3 مفهوم معاطات.....
- 35 1-2-1-3 مفهوم معاطات از منظر حقوقی.....
- 37 2-2-1-3 مفهوم معاطات از منظر فقهی.....
- 38 3-2-1-3 مفهوم نکاح معاطاتی.....
- 40 2-3 نظرات مختلف نکاح معاطاتی.....
- 41 1-2-3 نظریه صحت نکاح معاطاتی از منظر فقها.....
- 42 1-1-2-3 آیات.....
- 43 2-1-2-3 روایات.....

44اجماع.....3-1-2-3
46نظریه بطلان نکاح معاطاتی از منظر فقها.....2-2-3
46آیات.....1-2-2-3
47روایات.....2-2-2-3
49اجماع.....3-2-2-3
52بطلان نکاح معاطاتی از منظر قانون.....3-3
53نظریه مختار.....4-3

فصل چهارم: مقایسه حکمی و موضوعی ازدواج سفید و نکاح معاطاتی

56تفاوت ازدواج دائم با ازدواج سفید.....1-4
56اجرای صیغه عقد.....1-1-4
57آثار و شروط.....2-1-4
58تعهد و مسئولیت پذیری.....3-1-4
58تشریفات طلاق و جدایی.....4-1-4
59جایگاه ایجاب و قبول ولی.....5-1-4
59حقوق و تکالیف زوجین.....6-1-4
60مقایسه تفاوت و شباهت‌های ازدواج سفید با نکاح معاطاتی.....2-4
61تفاوت ازدواج سفید و نکاح معاطاتی.....1-2-4
61بررسی شیوه ابراز اراده یا قصد انشاء ازدواج سفید و نکاح معاطاتی.....1-1-2-4
62بررسی حکم ازدواج سفید و نکاح معاطاتی.....2-1-2-4
67بررسی نقش و جایگاه عرف ازدواج سفید و نکاح معاطاتی.....3-1-2-4
69بررسی ضمانت اجرا در ازدواج سفید و نکاح معاطاتی.....4-1-2-4
71سایر موارد.....5-1-2-4
71شباهت ازدواج سفید و نکاح معاطاتی.....2-2-4

- 73-3-4 نقد و بررسی نظر موافقان ازدواج سفید و عدم ترتب آثار نکاح بر آن.....
- 77-4-4 نقد و بررسی نظر مخالفان نکاح معاطاتی.....
- 78-5-4 نظریه مختار.....
- 81-1-5 نتیجه گیری.....
- 82-2-5 پیشنهادات.....
- 83- منابع و مأخذ.....

فصل اول

کلیات

1-1- مقدمه

یکی از محیط‌هایی که سبب رشد و تعالی انسان می‌گردد محیط خانه یا به بیانی دیگر محیط خانواده می‌باشد. ازدواج دارای اهداف و خصوصیات متفاوتی است، در این میان، برخی از اهداف کم‌ارج و کم‌اهمیت و در نتیجه، ناپایدارند و نمی‌توانند برای همیشه و یا حتی مدتی طولانی خوشبختی زوجین را تضمین کنند. برخی نیز ارجمند، مهم و در نتیجه پایدارند. شرع مقدس اسلام به ازدواج عنایت و تأکید فوق‌العاده‌ای دارد. به طوری که (پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم) می‌فرمایند:

«ما بُنِيَ بِنَاءً فِي الْإِسْلَامِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ مِنَ التَّزْوِيجِ» «هیچ چیزی نزد خداوند محبوبتر از ازدواج نیست».

همچنین حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام نیز به نقل قول از رسول اکرم در این باب می‌فرمایند:

«تَزَوَّجُوا، فَإِنَّ التَّزْوِيجَ سُنَّةُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، فَإِنَّهُ كَانَ يَقُولُ: مَنْ كَانَ يُحِبُّ أَنْ يَتَّبِعَ سُنَّتَ فَإِنَّ مِنْ سُنَّتِي التَّزْوِيجَ» «ازدواج کنید، که همانا ازدواج کردن سنت رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم است که همواره می‌فرمودند: هر کسی که دوست دارد از سنت من تبعیت کند، همانا «ازدواج کردن» از سنت من است.»

در این میان در قوانین ما برای نهاد خانواده ارزش والایی قائل گردیده به طوری که اصل دهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز در این باب مقرر می‌دارد:

«از آنجاکه خانواده واحد بنیادی جامعه اسلامی است، همه قوانین و مقررات و برنامه ریزی‌های مربوط باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی باشد.» (حسین مظاهری، 1390، 181)

بنابراین ازدواج یکی از وقایع مهم حیاتی بشر است که از لحاظ اجتماعی و روانی به عنوان پیوندی مقدس و پایدار میان زن و شوهر شناخته می‌شود که در بستر نهاد بزرگ خانواده اتفاق می‌افتد و همزمان با آن دچار تغییر و تحولات عمیقی در تمامی ابعاد شده است و همچنین تاکید فقه و قوانین بر پاسداری از نهاد خانواده ما را بر آن داشت به موضوعات چالش برانگیز بر این نهاد همچون ازدواج سفید و نکاح معاطاتی بپردازیم.

بدین سان ازدواج سفید، به عقیده بسیاری مقتبس از فرهنگی غربی می‌باشد. در واقع آنان بر این باورند که امروزه در فرهنگ غربی، نهاد خانواده تضعیف شده و چیزی از آن بر جای نمانده است، چرا که الگوهای ازدواج و خانواده همچون پاکدامنی، سکون و محیط آرامش بخش در جهت رشد و تعالی انسان متنوع شده، و تمایل به ازدواج و تشکیل خانواده ضعیف شده است، و جای خود را به زوج زیستی و روابط جنسی پیش از ازدواج داده است. که البته این موضوع در جوامع اسلامی و در کشور ما نیز روندی رو به رشد داشته است. بنابراین در کشورهای در حال توسعه همچون کشور ایران با توجه به افزایش فرایند و الگوی زندگی غربی، ساختار زندگی اجتماعی و اقتصادی و همچنین الگوی روابط زن و مرد و ساختار خانواده دچار تحول و دگرگونی بر اساس الگوی نوین غربی گشته است. که هم خانگی و زیست مشترک بدون ازدواج رسمی در بین جوانان به خصوص در کلانشهرهای ایران نتیجه این الگو متفاوت می‌باشد.

بنابراین مهمترین بحث در این حوزه که از اهمیت بسیاری برخوردار است، بحث صحت یا عدم صحت ازدواج سفید و نکاح معاطاتی میان طرفین می‌باشد. زیرا اگر فرض را بر صحت نکاح معاطاتی بگذاریم در این موارد باید گفت که نکاح تحقق یافته و روابط زناشویی میان طرفین واقع می‌شود و بنابراین آثار یک نکاح صحیح در روابط طرفین محقق می‌گردد؛ کما اینکه در فرض عدم صحت نکاح معاطاتی و ازدواج سفید روابط طرفین نامشروع بوده، آثار زناشویی مانند نفقه، مهریه، ارث و ابوت برقرار نمی‌گردد و فرزندان حاصل از این نوع روابط، نامشروع تلقی می‌شوند و با آنان همانند ولدالزنا رفتار می‌شود. بدین سبب ابتدا با چالش پذیرش یا عدم پذیرش این موضوعات مواجه می‌گردیم.

در واقع «ازدواج سفید» زندگی مشترک زن و مرد بدون ازدواج رسمی است. یعنی بی آنکه بین طرفین دختر و پسر، خطبه عقد و صیغه ای جاری گردد به صورت پنهانی و مخفیانه و البته گاهی بدون آگاهی خانواده هایشان هم خانه شده و به زیر یک سقف رفته و دوستانه زندگی می‌کنند که معمولاً این شیوه زندگی دوستانه و مشترک همراه با برطرف کردن مسائل جنسی همراه می‌گردد. و از آنجا که جامعه ایران یک جامعه ایرانی-اسلامی است و

همچنین به دلیل حساسیت دینی و فرهنگی این موضوع و انکار آن توسط مسئولان، تا امروز تحقیق منسجم و جامعی در این زمینه صورت نگرفته و چنین پدیده ایی به طور دقیق در جوامع تعریف روشنی ندارد بنابراین این شیوه از زندگی به طور مخفیانه انجام می‌گردد به همین منظور نیز رقم سیاه بالا در آن مشهود بوده یا به بیانی دیگر آمار دقیقی از این نوع زندگی مشترک در دست نیست.

همچنین همان طور که در تعریف ازدواج سفید بیان شد ازدواج سفید، عبارت است از شروع زندگی مشترک بدون جاری شدن صیغه عقد می‌باشد که البته ممکن است باعث این توهم گردد که ازدواج سفید و نکاح معاطاتی در یک معنا و یک تعریف می‌گنجد. ولی در تعریف نکاح معاطاتی آمده است: آن ازدواجی است که با قصد انشاء زوجیت شرعی، به واسطه فعلی که عرفاً دلالت بر نکاح کند، انشاء عقد صورت می‌گیرد. بنابراین برای این که بدانیم چنین ازدواجی «نکاح معاطاتی» در اسلام پذیرفته است یا خیر، باید بررسی کنیم که آیا فقهای امامیه ازدواج بدون خواندن صیغه لفظی عقد را قبول کرده اند؟ یا ایجاب و قبول لفظی از طرف زن و مرد الزامی است؟ همانطور که می‌دانیم یکی از ارکان مهم در حقوق اسلامی، شرایط قرارداد یا همان ایجاب و قبول لفظی، کتبی و شفاهی است که با بیان آن میان طرفین، عقد انشاء می‌شود، اما گاهی عقد بدون بیان صیغه لفظی انجام می‌شود که در نظری از آن به عقد معاطاتی تعبیر می‌کنند که در این میان در خصوص صحت یا عدم صحت چنین ازدواجی اختلاف نظرات متفاوتی وجود دارد. اما آنچه که در این مباحث قابل توجه می‌باشد تفاوت دو عنوان ازدواج سفید و معاطاتی چه به لحاظ حکمی و چه از لحاظ موضوعی می‌باشد البته این موضوعات بررسی دقیق تری را می‌طلبد که در مباحث آتی به تفصیل بیان خواهد شد. از سوی دیگر مسئله اساسی در پژوهش پیشرو این مبحث میباشد که آیا می‌توان نکاح معاطاتی یا ازدواج سفید را صحیح دانست؟ و اینکه در حقوق و فقه اسلامی نکاح معاطاتی و ازدواج سفید دارای چه آثار حکمی و موضوعی می‌باشند؟ آیا این دو بر یکدیگر منطبق می‌باشند؟ بنابراین این نوع از ازدواج را بسیاری از فقها همواره باطل شمرده اند، و در نکاح معاطاتی نیز، معاطات در نکاح را فاقد اثر دانسته اند تا جایی که در این مورد، ادعای اجماع کرده اند؛¹ در حالی که نکاح معاطاتی از میان شرایط اساسی صحت عقد نکاح، تنها فاقد لفظ است و ادله ای همچون سیره متشرعان، تشریفات بودن عقد نکاح را نمی‌توان به عنوان دلیل محکم و مورد قبول برای رد نکاح معاطاتی دانست؛ بر عکس، به دلیل وجود شرایط صحت عقود، اصل وفای به عهد و اصل صحت

¹ - رجوع شود به ص 72

قراردادها، می‌توان نکاح معاطاتی را صحیح دانست^۱. سؤال دیگر این است که در فرض صحت نکاح معاطاتی و پذیرش نظر قائلان به صحت این نوع نکاح، توافق اراده در نکاح معاطاتی به چه نحو خواهد بود و چگونه ابراز می‌شود؟ بنابراین همان طور که گفته شد، بررسی تعاریف فقها نشان می‌دهد که هریک از آنها در تعریف معاطات به جنبه ای خاص توجه کرده و از واژه‌های متفاوت از دیگران استفاده کرده اند، همچنین حقوقدانان نیز با توجه به نظرات فقها دچار پراکندگی آراء شده اند. که تمام این مسائل در مباحث آتی به طور دقیق تری مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

1-2- بیان مسأله

ازدواج پیوندی مقدس است برای پذیرش تعهدی متقابل برای برطرف کردن نیازهای یکدیگر در واقع ازدواج با پدید آوردن نهاد خانواده بر مبنای عواطف و تعهدات متقابل زوجین در جهت رشد و ارتقا شخصیت و سلامت روان و ارضاء نیازهای طرفین چه در مسائل عاطفی و حس کمال طلبی، چه نیازهای جنسی و... می‌باشد، ولیکن در سال‌های اخیر با شکل‌گیری قالب‌های جدید زناشویی همچون ازدواج سفید و هم‌خانگی بدون رابطه مشروع و ایجاد علقه زوجیت، تمایل به ازدواج و تشکیل نهاد بزرگ خانواده ضعیف تر و زوج زیستی و روابط جنسی بیش از ازدواج گسترش یافته. می‌توان گفت که یکی از علل افزایش ازدواج سفید عدم تعهد اقتصادی دو طرف به یکدیگر است که سخت‌گیری‌های اخیر خانواده‌ها در شیوه آداب و رسوم‌های غلط و تجمل‌گرایی‌ها در شروع یک زندگی، امروزه باعث ظهور پدیده ازدواج سفید و نکاح معاطاتی و رواج گسترده این نوع روابط بین قشر نسل امروزی گردیده که آثاری همچون افزایش تعداد مجردها، کاهش نرخ ازدواج، افزایش فرزندان نامشروع و... به وجود می‌آورد که به عنوان یک چالش در نهاد خانواده بحث و تحلیل بیشتری را می‌طلبد.

بنابراین همانطور که گفته شد در چند سال اخیر به خصوص در شهرهای بزرگ سبک خاصی از زندگی همانند ازدواج سفید در حال رواج است که نه در شرع و عرف و نه در قوانین جامع اسلامی ایرانی همخوانی ندارد. که معمولاً به طور پنهانی و در خفا صورت می‌پذیرد که البته ممکن است باعث ایجاد این توهم شود که ازدواج سفید با نکاح معاطاتی یکی می‌باشند که این تشبیه صحیح نمی‌باشد، چراکه ازدواج سفید چه از نظر قوانین و چه از منظر فقهی

^۱- رجوع شود به ص 63

مورد رد قرار گرفته است، در واقع ازدواج سفید زمانی است که دختر و پسر بدون ثبت رسمی، قانونی و حقوقی و بنا به دلایل شخصی مدتی نامعین و قالباً کوتاه را در کنار هم زندگی کنند. پس از مدتی طرفین اگر علاقه به زندگی نداشتند از یکدیگر جدا می‌شوند. این نوع ازدواج در نهادهای دولتی مربوطه یا سازمان‌های رسمی ثبت نمی‌شود. در این نوع خاص از زندگی، طرفین هیچ‌گونه تعهدی نسبت به یکدیگر نداشته و معمولاً اساس ارتباط بر تمتع جنسی است این در حالی است که نکاح معاطاتی از منظر برخی از صاحب نظران که مورد پذیرش قرار گرفته چنین بیان شده است که در نکاح معاطاتی انشاء زوجیت با فعل یا هر وسیله‌ی دیگری ابراز می‌گردد و نیازی به صیغه به زبان عربی یا هر زبان دیگری نیست. خواه به وسیله نوشتن یا اشاره باشد که به وضوح دلالت بر رضایت آن دو به زندگی زناشویی باشد، بنابراین در نکاح معاطاتی برخلاف ازدواج سفید قصد مشترک طرفین زندگی مشترک (ازدواج) می‌باشد ولو صیغه ازدواج لفظی نباشد. بدین سبب در این پژوهش موضوع ازدواج سفید و نکاح معاطاتی از زوایای مختلف فقهی و حقوقی مورد بررسی قرار خواهد گرفت و نظرات موافقان و مخالفان در خصوص ظهور این نوع ازدواج‌ها بیان خواهد می‌شود. و همان طور که ملاحظه خواهد شد ابتدا به تحلیل عوامل پیدایش و ظهور پدیده ازدواج سفید و آثار و عواقب آن پرداخته، که پس از تعریف دقیق و روشن این دو مورد و بطلان و یا صحت آنان از منظر فقهی و حقوقی، سعی خواهد شد به تفاوت‌ها و هم سوئی‌های این دو مورد پرداخته شود.

این پایان نامه مشتمل بر پنج مبحث می‌باشد، مبحث اول مقدمه از پژوهش می‌باشد که به کلیات، مبانی و رویکردهای حاکم بر موضوع خواهد پرداخت و در مبحث دوم به بررسی الگوی ازدواج سفید و آثار آن می‌پردازیم و مبحث سوم را بررسی ماهیت مشروعیت نکاح معاطاتی از منظر فقهی و حقوقی تخصیص خواهیم داد و مبحث چهارم به بررسی مغایرت حکمی و موضوعی ازدواج سفید و نکاح معاطاتی خواهیم پرداخت و در پایان در مبحث پنجم با نتیجه گیری به مباحث خاتمه می‌دهیم.

1-3- اهمیت تحقیق

ازدواج از این نظر که عاملی برای نجات از آلودگی‌ها و سببی برای بقای نسل است، خودداری از آن همیشه سبب نا به هنجاری‌های رفتاری و بی تعادلی در فرد و بیماری جسمی و فساد شخصیت می‌گردد. بنابراین اگر قرار باشد افراد جامعه از نظر روانی، اخلاقی و اجتماعی سالم بمانند باید امر ازدواج ترویج یابد، اما پدیده‌های همچون ازدواج سفید که یکی از خطرناک ترین پدیده در جهت فساد جامعه ما است و کانون خانواده سالم را تهدید می‌کند

و به دختران و پسران اجازه می‌دهد بدون هیچ قرارداد شرعی، رسمی و قانونی در کنار یکدیگر زیر یک سقف زندگی کنند، که این امر کانون گرم خانواده را به انحطاط می‌کشاند.

آنچه در فقه و حقوق خانواده اهمیت بسیاری دارا می‌باشد، پذیرش و عدم پذیرش نکاح معاطاتی در روابط بین افراد می‌باشد، چراکه با فرض پذیرش نکاح معاطاتی روابط زناشویی میان طرفین واقع می‌شود و آثار یک نکاح صحیح در روابط طرفین محقق می‌گردد، که آثاری چون نفقه، ارث و ابوت به وجود می‌آورد و در مقابل با بطلان این نکاح روابط طرفین نا مشروع بوده و بازهم آثار خود را چون فرزند نامشروع و ترویج فساد و غیره را خواهد داشت. که تاثیر مستقیم این مسائل در حوزه روابط خانواده و شناسایی و بررسی نظریات مبتنی بر آن اهمیت موضوع را دو چندان نموده، زیرا با وجود تصریح در قانون و اختلاف نظر فقها احکام متفاوتی در این موضوع صادره شده که نقش مهمی بر روابط افراد و آثار آن بر خانواده دارا می‌باشد. بنابراین باید بطلان یا صحت این ازدواج بیان شود که مورد نوعی سوء استفاده نکاحی قرار نگیرد، گرچه قائلین در این نوع نکاح (معاطاتی) حول صحت این عقد دلایل نه چندان قوی و مستحکمی بر رد آن دارند. از طرفی وجود این اختلاف نظرها نباید باعث ایجاد این تفکر گردد که ازواج سفید و نکاح معاطاتی یکی می‌باشند، که در ادامه در این پژوهش به بررسی تفاوت‌های حکمی و موضوعی این دو ازدواج پرداخته خواهد شد.

4-1- اهداف تحقیق

1-4-1- هدف کلی

بررسی تطبیقی ازدواج سفید با نکاح معاطاتی در نظام حقوقی اسلام و ایران

1-4-2- اهداف جزئی

1- بررسی تحلیلی ادله موافقان و مخالفان نکاح معاطاتی در نظام حقوقی اسلام و ایران.

2- بررسی تحلیلی ادله موافقان و مخالفان ازدواج سفید در نظام حقوقی اسلام و ایران.

1-5- سؤال‌های تحقیق

1-5-1- سؤال اصلی

تمایزات ماهوی و موضوعی میان ازدواج سفید و نکاح معاطاتی که منجر به تمایز حکمی این دو نکاح شده است چیست؟

1-5-2- سؤال‌های فرعی

- 1- احکام وضعی و تکلیفی نکاح معاطاتی در نظام حقوقی اسلام و ایران چیست؟
- 2- احکام وضعی و تکلیفی ازدواج سفید در نظام حقوقی اسلام و ایران چیست؟

1-6- فرضیه‌های تحقیق

1-6-1- فرضیه اصلی

ازدواج سفید و نکاح معاطاتی وجه اشتراک و افتراق‌هایی دارند که یکی از مهمترین تفاوت این دو آن است که نکاح معاطاتی ازدواجی با قصد انشاء زوجیت شرعی به واسطه فعلی که عرفاً و صراحتاً دلالت بر نکاح می‌کند می‌باشد. در حالی که ازدواج سفید بدون قصد ازدواج و مبتنی بر یک رابطه نامشروع بوده که به یک هم‌زیستی پنهانی و در خفا منجر می‌گردد. از وجه اشتراک آنان هم در این است که در هر دو مورد از منظر قانونی ضمانت‌اجراهایی دارند.

1-6-2- فرضیه‌های فرعی

- 1- در این مورد دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد که بعضاً مورد پذیرش برخی از فقها و صاحب نظران حقوقی می‌باشد که نکاح را ناظر بر قصد و اراده باطنی دانسته و حکم آن را جواز می‌دانند، در مقابل مخالفانی را هم به دنبال دارد که نکاح معاطاتی را منشاء اثر زوجیت نمی‌دانند که با باطل دانستن آن حکم بطلان و نامشروعی بر آن صادر می‌نمایند.

2- با وجود رواج ازدواج سفید در برخی از اقشار جوانان، این شیوه و الگوی ازدواج مورد رد فقها و بسیاری از حقوقدانان قرار گرفته که روابط ناشی از آن را نامشروع و دارای مجازات می‌دانند و این نوع از زندگی مشترک را زوجیت تلقی نکرده‌اند.

فصل دوم

بررسی الگوی ازدواج سفید و آثار آن